

פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה

המתקפה על הדמוקרטיה: תמונת מצב – דצמבר 2024

תקציר

פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה מתריע כי מכלול המהלכים המשפטיים שמקדמות ממשלת ישראל והקואליציה בשבועות האחרונים עולים כדי **מתקפה חסרת תקדים בעוצמתה ובהיקפה נגד זהותה הדמוקרטית של המדינה**. הם מאיימים על שלטון החוק, הפרדת הרשויות, יציבות המשטר הדמוקרטי, חופש הביטוי וחופש העיתונות, וזכויות האדם והאזרח, במידה המקימה **איום חמור וחסר תקדים על יכולתה של ישראל להמשיך להתקיים כמדינה בעלת משטר דמוקרטי תקין**.

הפורום מצביע על ארבעה מישורים עיקריים בהם ניכרים איומי הממשלה על הדמוקרטיה: (1) שינוי המבנה החוקתי של המדינה במטרה להעצים את כוחם של השרים ושל הממשלה, ולנטרל את עצמאותם של גורמי המקצוע הלא-פוליטיים, שתפקידם להבטיח שהשלטון פועל כחוק, לטובת כלל אזרחי המדינה. (2) הגבלת חופש הביטוי ואיום על השוויון בבחירות במטרה לצמצם את שוק הדעות הישראלי ולהעצים את כוחה של הממשלה בבחירות הבאות. (3) קידום שורה של מהלכי מדיניות המאופיינים בפגיעה בעקרון השוויון והתנערות מחובת המדינה להתייחס לכל אזרחיה ללא הפליה. (4) ניהול המלחמה ומשבר החטופים, תוך הפרה קיצונית של זכויות אדם במגוון מישורים, ללא מתן דין וחשבון על מדיניות הממשלה וההצדקות לה.

הפורום קורא לכל מי שעתידה של ישראל יקר להם לפעול בכל דרך חוקית כדי למנוע את התממשות הסכנות הכרוכות במהלכי הממשלה והקואליציה במישורים השונים.

המתקפה על הדמוקרטיה הישראלית: תמונת מצב

נוכח כשלונה לקדם רפורמה משטרית מקיפה בחודשים שעד ה-7 באוקטובר, מאז תחילת המושב הנוכחי של הכנסת, באוקטובר 2024, פנתה הקואליציה לאסטרטגיה חלופית: מאמץ רב-מערכתי לכרסם בדרכים שונות בתשתית המשפטית של הדמוקרטיה הישראלית. כל רכיב במאמץ הזה ניתן וראוי לבקר לפי תכנון והאיומים הייחודיים שהוא מייצר לשלטון החוק, לזכויות אדם, ולדמוקרטיה מתפקדת. אך מרוב עצים – הצעות חוק, החלטות ממשלה ושרים, הליכים מינהליים הסמויים מהעין, הצהרות בכירים ועוד – חשוב שלא לפספס את היער: **מדינת ישראל נמצאת בפני מתקפה חסרת תקדים בעוצמתה ובהיקפה, שמנהלת ממשלתה, נגד זהותה הדמוקרטית**. שלטון החוק, הפרדת הרשויות, יציבות המשטר הדמוקרטי, חופש הביטוי וחופש העיתונות, וזכויות האדם והאזרח – עומדים כולם בפני איום מפני ממשלה שנדמה שהפכה חסרת מעצורים.

איומי הממשלה על הדמוקרטיה ניכרים בארבעה מישורים עיקריים:

א. ערעור מוסדות הדמוקרטיה

הקואליציה ממשיכה במאמציה לשנות את המבנה החוקתי של המדינה, בשורה של מהלכים שהמשותף להם הוא **העצמת כוחם של השרים ושל הממשלה, ונטרול עצמאותם של גורמי המקצוע הלא-פוליטיים, שתפקידם להבטיח שהשלטון פועל כחוק, לטובת כלל אזרחי המדינה**.

במסגרת זו נמנים, בין היתר, הצעדים הבאים: 1. הממשלה מאיימת לפטר את היועצת המשפטית לממשלה, אשר פועלת בתום לב ובמקצועיות להבטיח את כפיפות השלטון לחוק. ראש הממשלה והשרים מסיתים נגד היועצת המשפטית ומערך אכיפת החוק בכללותו, תוך האשמת שווא שהיועצת המשפטית והתביעה הכללית פועלים משיקולים לא ענייניים. ההסתה הזו נועדה, כל כולה, לאפשר לממשלה לפעול בניגוד לחוק ולהרתיע את גורמי האכיפה. ההתעלמות מחוות דעת מקצועיות וההסתה פוגעות קשות באמון הציבור ברשויות הייעוץ והתביעה ומסכנות את שלומם של היועצת המשפטית לממשלה וגורמי אכיפה אחרים. 2. הממשלה החליטה לסיים באבחה אחת את כהונתם של שורה של יועצים משפטיים במשרדי הממשלה, שעומדים בחזית השדרה

המקצועית של הייעוץ המשפטי לכל גופי הרשות המבצעת ועצמאותם חיונית להבטחת שלטון החוק. ההחלטה מוצגת כיישום החלטה בדבר קציבת תקופת כהונה מרבית בתפקיד, אך למעשה היא נועדה לאפשר לממשלה להחליף יועצים משפטיים מקצועיים ביועצים בעלי זיקה פוליטית לשרים, תוך פגיעה במעמדם של שומרי הסף העיקריים במשרדי הממשלה. לכך נלווית התקפה של שרים על שומרי סף אחרים, ובהם חשבים וראשי אגפים, שממלאים את תפקידם בהגנה על שלטון החוק. 3. שר המשפטים מסכל – תוך הפרת צו של בג"ץ – את עבודת הוועדה לבחירת שופטים, ומונע בדרך זו בחירה של **נשיא ושופטים חדשים לבית המשפט העליון**, אשר פועל בתקן חסר זה תקופה ארוכה. 4. הקואליציה מקדמת, בתמיכת הממשלה, חוק לפוליטיזציה של הליך הבחירה של **נציב תלונות הציבור על שופטים**, תפקיד בעל השפעה ישירה על העצמאות המקצועית של כלל שופטי ישראל. החקיקה נעשית בתמיכת הקואליציה בלבד, תוך כוונה להחיל מיידית את שיטת הבחירה החדשה לבחירת הנציב הבא, למרות שהליך הבחירה של הנציב הבא כבר החל ותוך סטייה מן המסורת של מינוי שופט בית המשפט העליון בדימוס לתפקיד. השיטה החדשה נועדה לאפשר לממשלה למנות נציב שיהיה מוטה פוליטית, ואשר יפגע קשות בעצמאות השפיטה. 5. הקואליציה, בתמיכת הממשלה, מאיימת להשלים את חקיקתו של תיקון חוקתי, שאושר כבר לפני שנה לקריאה שניה ושלישית, אשר ישנה את **הרכב הוועדה לבחירת שופטים** ויקנה **לממשלה כוח מוחלט בבחירת שופטים** לבית המשפט העליון, ובעקיפין גם ליתר הערכאות. 6. הקואליציה, בתמיכת הממשלה, מקדמת חוק שישלול **מלשכת עורכי הדין** את הסמכות לגבות דמי חבר, ויכפיף מעשית את פעילותה לרצונו של שר המשפטים. 7. הממשלה שוחקת בעקביות את עצמאות **משטרת ישראל** ובפרט הדרגים הבכירים בה, ומעצימה את הפוליטיזציה של הארגון, באמצעות שילוב של דברי חקיקה והחלטות מינהל ומינויים. 8. הממשלה והעומד בראשה תוקפים בעקביות את **השב"כ** ומאיימים להדיח את העומד בראשו, מתוך ניסיון לרתום את השב"כ לצרכים הפוליטיים של הממשלה, תוך פגיעה קשה בערך הממלכתיות לו מחויב שירות הביטחון הכללי. 9. הממשלה פועלת להעצים את הפוליטיזציה של בחירת **נציב שירות מדינה** חדש, תפקיד בעל חשיבות מכרעת לתקינות הפעולה של השירות הציבורי ולמחויבותו לעקרון הממלכתיות.

ב. הגבלת חופש הביטוי והבחירות החופשיות

הממשלה פועלת במגוון ערוצים להנציח את כוחה גם מעבר לבחירות הבאות, באמצעות צמצום שוק הדעות הישראלי ופגיעה באפשרות להציג לה חלופה פוליטית ולקיים בהמשך בחירות הוגנות בין מחנות מתחרים.

במסגרת זו נמנים, בין היתר, הצעדים הבאים: 1. הקואליציה מקדמת חקיקה שתקל על **פסילת רשימות ומועמדים** המייצגים את המיעוט הערבי מלהתמודד בבחירות לכנסת. תכליתה של חקיקה זו לקדם את סיכויי מפלגות הקואליציה הנוכחית לזכות ברוב בכנסת הבאה, תוך פגיעה בעקרונות היסוד בדבר בחירות שוות וכלליות לכנסת. 2. הממשלה נוקטת בשורת מהלכים לפגיעה ב**גורמי תקשורת** שנוקטים עמדה שהממשלה תופסת כביקורתית על מדיניותה ומעשה, תוך מתן הטבות רגולטוריות ודוברותיות לגורמי תקשורת התומכים בה. 3. הממשלה פועלת לסגירת **אמצעי התקשורת הציבוריים**, תאגיד השידור הציבורי וגלי צה"ל, באופן שיפגע באופן חמור בשוק הדעות והרעיונות וישלול מן הציבור אמצעי קריטי בכל חברה דמוקרטית, לקבלת מידע אמין ולהצגת מגוון דעות ורעיונות. 4. תחת מסווה של "מאבק בתומכי טרור", הקואליציה העבירה חוק שמתיר פגיעה קיצונית **בחופש הביטוי של עובדי הוראה** המתבטאים באופן שנתפס כמתריס, והיא מאיימת להעביר חקיקת השתקה והפחדה דומה ביחס **למרצים ולסטודנטים באוניברסיטאות**. 5. העמקת השליטה של הממשלה במשטרה מאיימת לפגוע בביקוח על **תקינות מערכת הבחירות** הבאה ועל זכותם של כל האזרחים להשתתף בהן באופן שוויוני ובטוח. 6. המשטרה והפרקליטות פועלות **לצמצום חירות המחאה** בהקשרים שונים, בכלל זה היתר לשימוש ברימוני הלם בהפגנות והגשת אישום בעבירת טרור בגין פעולת מחאה. בהנחיית השרים, המשטרה שוללת שלא כדין את הזכות לקיים משמרות מחאה שקטות ליד בתי מגורים של נבחרים ציבור.

ג. פגיעה בשוויון

ברקע המהלכים הרבים לשחיקת הדמוקרטיה הישראלית, פועלת הקואליציה לקדם שורה של מהלכי מדיניות שמבטאים פגיעה בחובה להתייחס לכל האזרחים כאל שווים.

במסגרת זו נמנים, בין היתר, הצעדים הבאים: 1. הממשלה ממשיכה להימנע מציות לצו בית המשפט שחייבה לאמץ הסדר **גיוס** שוויוני ולהפסיק את ההפליה בנטל השירות הצבאי בישראל. 2. הקואליציה, בתמיכת הממשלה, פועלת לקדם שורה של הצעות חוק שיאפשרו **הפרדה מגזרית** במרחבים ציבוריים שונים, כולל באקדמיה, באופן שפוגע קשות בזכות לשוויון. 3. הקואליציה, בתמיכת הממשלה, מקדמת חקיקה להעצמת כוחן של **רשויות דת** שאינן מחויבות לעקרונות השוויון, ובהן הרבנות הראשית ובתי הדין הדתיים. 4. הממשלה אינה פועלת בנמרצות המתחייבת להגנה על **שלוםם של אזרחי ישראל הערבים** מפני הפגיעה האלימה המתחוללת בישוביהם. 5. הממשלה פועלת להעמיק את **ההפליה** בין יהודים ופלסטינים החיים בשטחי יהודה ושומרון, בגישה למשאבי קרקע, באכיפה של תחיקת הביטחון ועוד. שר הביטחון הודיע כי מעצרים מנהליים –

כלי חריג ובעייתי מאוד כשלעצמו – ישמשו רק למניעת טרור ערבי/פלסטיני ולא למניעת טרור יהודי, וזאת בהמשך למדיניות המפלה ביישום אמצעים אחרים במסגרת המאבק בטרור.

ד. חוקיות ניהול המלחמה והטיפול בהשבת החטופים

הממשלה מנהלת היבטים נרחבים של המלחמה מבלי לספק הצדקה ציבורית למדיניותה, הכרוכה בהפרה חמורות של זכויות, ומבלי לעמוד בכללי המינהל התקין.

במסגרת זו נמנים, בין היתר, הצעדים הבאים: 1. ראש הממשלה מנהל את המשא ומתן לשחרור החטופים – שנתונים להפרה רציפה ואיומה של זכויותיהם, המקימה חובה על המדינה לפעול – מבלי שגובשו בממשלה קווי מדיניות סדורים בנושא וממילא מבלי לספק לציבור הצדקה למדיניות שתוצאתה הפקרת החטופים. 2. צה"ל פועל באופן שפוגע קשות בזכויות אדם של תושבים פלסטיניים בצפון רצועת עזה, וזאת מבלי שהדרג המדינה הבהיר את תכלית הפעילות ומבלי שהוצגה הצדקה לפגיעות החמורות הכרוכות בה. 3. שרים בממשלה קוראים למדיניות שמשמעותה טיהור אתני של צפון רצועת עזה, ולהקמת התנחלויות ברצועת עזה, תוך הפרה חמורה של הדין, פגיעה קשה בזכויות אדם וסכנה לפוליטיזציה של צה"ל. 4. הממשלה אינה פועלת להנחיית רשויות הצבא וגורמי האכיפה לברר במהירות טענות לפעולות שלא כדין של חיילים במהלך המלחמה, באופן שמעמיד את השרים ואת החיילים עצמם בסכנה להעמדה לדין בחו"ל. 5. הממשלה מסכלת הקמת ועדת חקירה ממלכתית, לבחינת הגורמים שהובילו לאסון השבעה באוקטובר, לבחינת אופן ניהול המלחמה ולבחינה ביקורתית של מדיניות הממשלה וצה"ל במהלך המלחמה מבחינת כיבוד דיני המלחמה. מניעת הקמת ועדת חקירה פוגעת קשות באמון הציבור בממשלה ובמעמד הבינלאומי של מדינת ישראל. 6. צה"ל ושב"ס מחזיקים בתנאים קשים, שהובילו אף למוות, מאות עצירים פלסטיניים מבלי לתת דין וחשבון על זהותם ועל תנאי ההחזקה שלהם, והקואליציה מקדמת חקיקה שתשולל מהם הגנה משפטית מלאה אם יועמדו לדין. 7. הממשלה אינה מספקת הגנה נאותה למפונים מיישובי הדרום והצפון ואינה פועלת כראוי לשיקום המרחבים האזרחיים שנפגעו בלחימה.

פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה, מתוך היכרות מעמיקה עם "העצים", מתריע על "היער": מכלול צעדי הקואליציה מקים איום חמור וחסר תקדים על יכולתה של ישראל להמשיך להתקיים כמדינה בעלת משטר דמוקרטי תקין. במספר תחומים, האיום הזה כבר ממומש. אנו קוראים לכל מי שעתידה של ישראל יקר להם לפעול בכל דרך חוקית כדי למנוע את התממשות הסכנות הכרוכות במהלכי הממשלה והקואליציה במישורים השונים.

להרחבה על הסוגיות העיקריות הנזכרות בהודעה:

- "פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה: הממשלה אינה רשאית לפטר את היועמ"שית" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (25.11.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/legaladvisor>
- "נייר עמדה מס' 60: על מינוי וסיום כהונה של יועצים משפטיים למשרדי ממשלה" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (3.12.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/legaladvisors>
- "החלטת בג"ץ בעניין סירובו של שר המשפטים לכנס את הוועדה לבחירת שופטים לשם בחירת נשיא לבית המשפט העליון" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (8.9.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/levin-judges>
- "נייר עמדה: הצעת החוק לתיקון חוק נציבות תלונות הציבור על שופטים" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (11.8.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/judgesombudsman>
- "תגובת הפורום לתוכנית בעניין מינוי שופטים על-ידי הקואליציה שפורסמה ביום 20.3.2023 - נייר עמדה #32" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (20.3.2023) <https://www.lawprofsforum.org/post/pp32>
- "תגובה להצעת התיקון פקודת המשטרה (המחלקה לחקירת שוטרים) - נייר עמדה #17" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (23.2.2023) <https://www.lawprofsforum.org/post/pp17>
- "תגובת הפורום על החלטת הממשלה לסגור את ערוץ אל-ג'זירה" פורום המרצות והמרצים למשפטים למען הדמוקרטיה (6.5.2024) https://www.lawprofsforum.org/post/lawprof_aljazeera

- "אין אקדמיה בלי דמוקרטיה – מה זה בעצם אומר? פגיעת ההפיכה באקדמיה ובסגל האקדמי – נייר עמדה #42 – פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (13.4.2023) <https://www.lawprofsforum.org/post/pp42>
- "אלימות משטרתית נגד מפגינים" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (1.7.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/policeviolance>
- "תגובת פורום המרצות והמציים למשפטים החלטת הממשלה לפעול בניגוד לעמדת היועצת המשפטית לממשלה בכל הקשור להליכים בבג"ץ בנושא המשך אי-גיוס תלמידי ישיבות לצה"ל" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (2.5.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/lawprofyoamash>
- "הפגיעה בזכויות נשים בעקבות השינויים המשטריים – נייר עמדה #11" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (19.2.2023) <https://www.lawprofsforum.org/post/pp11>
- "פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה: החלטת השר כץ בעניין המעצרים המנהליים מפלה ואינה חוקית" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (2.12.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/administrativedetention>
- "עמדת הפורום ביחס לקריאות גורמי ממשל להרג מכוון ללא הבחנה של תושבי עזה" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (4.1.2024) https://www.lawprofsforum.org/post/forum_res_indiscr
- "מכתב ליועמ"שית בנוגע לחוסר סמכות ראש הממשלה להכריע בעצמו לדחות הצעה לעסקת שבויים" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (12.8.2024) <https://www.lawprofsforum.org/post/authorityprimeminister>
- "תגובת פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה על הדיווחים בעניין התעללות בעצירים ומספר חריג של עצירים שמתו בנסיבות לא ברורות" פורום המרצות והמציים למשפטים למען הדמוקרטיה (16.5.2024) https://www.lawprofsforum.org/post/lawprof_abuse